

Magyarország különleges településszerkezeti adottságaiból eredően, építészeti feladataink jelentős része Budapestre koncentrálódik. Ebből következően hazánk fejlődése is mind tartalmilag, mind nagyságrendileg itt válik leginkább nyilvánvalóvá. Nem véletlen tehát, hogy problémáink sokrétű összetétele is ebben a városban jelenik meg a legélesebben, azoknak gyakran súlyos belső ellentmondásai nálunk ütköznek ki a legszembetűnőbben. Magától értetődik ennél fogva, hogy jó, vagy rossz megoldásaink sehol sem kerülnek oly erős reflektorfénybe és nem vettetnek alá oly szigorú bírálathoz, mint Budapesten. Éppen ezért indokolt, sőt többé-kevésbé elengedhetetlen is, hogy azok a feladatok, amelyek vonatkozásában az egységes állásfoglalás még nem kristályosodott ki teljesen és amelyeknek számtalan megoldási lehetősége meglehetősen nyitott kérdésként vár feleletre, annak az építésztársadalomnak vitatémájává válják, amely ezen a téren nem csupán közvéleményalakításra hivatott, hanem végső fokon — mint tervező — a legtevésebb szereplője és így felelőse is lesz e munkának. De elengedhetetlen ezen felül az is, hogy az a többrétű együttes, amely a városfejlesztés tartalmi és gazdasági feladatait meghatározza, majd ezek számára a városépítési irányítást szolgáltatja, végül a folyamat utolsó fázisában mindezt építészeti formába önti, ne hangolja össze eleve a maga célkitűzéseit. Lehetetlen, hogy ennek a szervezes egymásra utalt hármának egyes tagjai ne tudjanak egymásról és ne ismerjék egymás ideális, de ugyanakkor szükségszerűen reális elképzeléseit. Mert ha ez a koordináció nincs meg, ha a szereplők egymás szempontjait nem ismerik, vagy akár csak félreértik, akkor ennek oly súlyos következményei lehetnek, amelyek később a város szerkezeti és városképi alakulásában — mind gazdaságilag, mind funkcionálisan — jóvátehetetlenül megboszuszolják magukat.

Fenti körülményeket felismerve mindenképp előtt két kérdésre kell választ adnunk. Az első: mely szervek, hatáskörök és munkaterületek között kell ennek a hármak együttműködésnek kialakulnia? A második: mely szinten határozhatók meg a három tényező egymáshoz való kapcsolatai? Az első kérdésre a felelet kézenfekvő. Hiszen a fejlődés tartalmi követelményeit és annak gazdasági lehetőségeit nyilvánvalóan az arra illetékes felsőbb politikai és gazdasági szervek jelölik meg. A feladatkomplexum koordinálását és a városépítési, valamint magasépítési tervezés alapjául szolgáló szakmai irányelvek megfogalmazását viszont a városrendezési hatóságok végzik. Végül magát a tervi feldolgozást, vagyis a tartalmi elképzelések legkorszerűbb műszaki és formai kialakításának a módját a tervezők vetik papírra és bocsátják a kivitelezés rendelkezésére. Nem ily egyértelműen tisztázottak ezzel szemben e három munkaterület érintkezési pontjai, átfedései és elkülönülései. Éppen ezért nem is kísérlem meg az illetékesség és felelősség sokszor elmosódó határait megállapítani. Hálátlan és céltalan feladat lenne az. De talán nem is ez az elhatárolás a lényeges. Hiszen maga a városépítési folyamata oly átfogó és egységes feladat, amelyet éles határvonalak mentén feltagolni nem szabad, de nem is lehet. A közreműködők tevékenysége egymásra kölcsönösen visszahat, egymásba szervesen belefűződik. Ennek megfelelően itt nem a staféta-

botnak az egyik kézből a másikba való átadásáról van szó, hanem a folyamatos együttműködés különleges előfeltételeinek a biztosítására van szükség. Ez az előfeltétel pedig nem egyéb, mint az egymást megértés és ennek jegyében a reális lehetőségek, valamint a valóságos követelmények tényleges felismerése, de ugyanakkor az ezekben rejlő törvényszerűségek tárgyilagos elismerése is. Éppen ezért jelentkezik mind sürgetőbben az az általános kíváncsi, hogy a jövőben ezt a valóban építő együttműködést végre gyakorlatilag is kialakítsuk. Hiszen ma már nyilvánvaló, hogy nem csupán a kari érdek, hanem az elsőrendű közérdek is megköveteli, hogy azokat a feladatokat, amelyek előbb-utóbb a tervező építészek rajzasztalára kerülnek, már az előkészítés fázisában mindnyájan megismerjük és hogy ezeket azon a készültségi fokon vitassuk meg, amelyen maga a téma még nem merevedett meg.

Mielőtt azonban maguknak az egyes problémáknak ezt a folyamatos konzultációját elindítanánk, végezzünk rövid lelkiismeretvizsgálatot. Nézzük meg, biztosítottak tekinthető-e a tényleges együttműködés lehetőségének az előbbieken körvonalazott előfeltétele? És valljuk be, hogy erre a kérdésre sajnos nem tudunk határozott igennel válaszolni. Túl sok a félreértés és túlságosan gyakori az öncélú utakra tévedés kísértése ahhoz, hogy ennek káros konzekvenciáival, a városépítésnek csaknem minden fázisában ne találkoznánk. Annak érdekében tehát, hogy a továbbiak számára elengedhetetlen közös szemléletet valóban biztosítsuk, tömören rá kell mutatnunk néhány olyan alapkövetelményre, amellyel szemben ma mindannyian a legtöbbet vétünk. Éppen ezért le kell írunk ezeket itt — legalábbis mint felkiáltójeles tömondatokat — még akkor is, ha nagyrésztük közhelynek tűnik. Közhelynek tűnik, mert magától értetődik és mert általánosan ismert. De általánosan ismert, mert mindennapi gyakorlatunkban éppen velük kerülünk állandó összeütközésbe. Valljuk ugyanis, de nem vagyunk következetesek pl. ahhoz az alapelvekhez, hogy mindenkor a valóban reális, de egyben optimális nem pedig maximalista megoldásokra kell törekednünk. Valljuk, de a mindennapi életben lépten-nyomon túlteszük magunkat azon a józan követelményen, hogy ne akarjunk mindent ma megoldani, akár annak az árán, hogy az eredményt külsőséges félmegoldásként is elfogadjuk, akár annak az árán, hogy a népgazdaságtól felelőtlenül, irreális teljesítményeket követelünk. És ugyanígy csupán hangoztatjuk, hogy a népszerűnek vélt követelményeket és pillanatnyi lehetőségeket nem helyezzük távlati célkitűzéseinknek elébe. Hasonlóképpen csak hirdetjük, hogy a parciális helyi igények nem érvényesülhetnek az egész várost érintő, átfogó koncepcionális elgondolásokkal szemben. Vagy nem értékelünk-e túl nem egy jelentéktelen részletkérdést, abban a hiszemben, hogy velük foglalkozva nagy feladatainkat oldjuk meg? Nem kívánunk-e gyakran ott és azon takarékoskodni, ahol ez — a kisebb ellenállás irányában haladva — olcsó sikereket eredményezhet, de később jóvátehetetlen hibának bizonyulhat? És hányszor kényserülünk utólag magunk is beismerni, hogy törekvéseink látszateredményeket, tartalom nélküli, rendeltetés-ellenes külsőséges hatásokat szolgáltak. Végül aligha tagadhatjuk, hogy olykor-olykor a rendelkezésre álló anyagotól

Budapest, IX. ker. Üllői úti József Attila lakótelep. Az épületeknek túl sűrű és egymáshoz viszonyítottnan kötött rendszerű elhelyezése folytán a beépítés egyes elemei fedésbe kerülnek és teljesen zárt városképi együttesben jelennek meg.

és szerkezettől távol álló architektúrát szólatatunk meg, vagy hogy egy-egy újabb alkotást úgy illesztünk bele a maga nagyobb városképi környezetébe, hogy az abban végül is elkerülhetetlenül öncélú és értelmetlenül hivalkodó szerepet követel magának.

Fentiekben csupán azokra a legjelentősebb szempontokra és azoknak is csak negatív megnyilvánulásaira mutattunk rá, amelyek vonatkozásában, mindent megelőzően elengedhetetlenül egységes szemléletet kell kialakítanunk ahhoz, hogy problémáinkat valóban azon a reális síkon tisztázzuk, amelyen feladataink megoldásra és megvalósításra várnak.

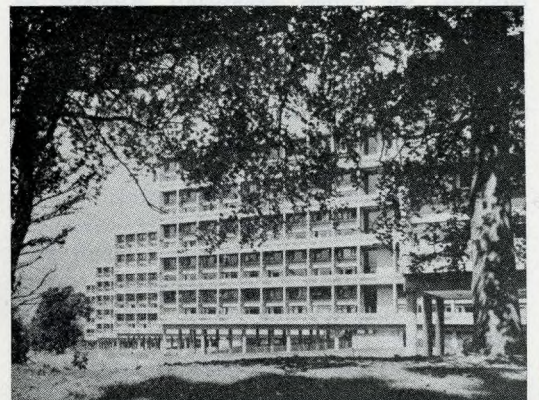
Annak érdekében azonban, hogy ilyen jellegű első próbálkozásunk valóban eredményes legyen, vagyis hogy építész-társadalmunk feladataink előkészítésébe ténylegesen bekapcsolódják, kérésrel fordulunk mind lapunk Szerkesztőbizottságához, mind Szövetségünk tagjaihoz. Az előbbtől kérjük, tegye lehetővé számunkra, hogy a Magyar Építőművészet minden számában álljon két-három oldal az itt feltárt problémákhoz beérkező hozzászólásoknak, valamint további témák folyamatos felvetésének a rendelkezésére. Ennek szükségessége annál inkább is fennáll, mert a Szövetség Vezetősége legutóbb külön bizottságot, ún. Fővárosi Bizottságot állított fel azoknak a kérdéseknek a napirenden tartása céljából, amelyek Budapest tervszerű fejlesztése során az építész társadalmat a legközvetlenebbül érintik. Márpedig ez a Bizottság csak akkor felelhet meg a maga hivatásának, ha az illetékes hatóságok és Szövetségünk között nem csak esetleges esetenkénti találkozásokat hoz létre, hanem állandó és szervezett egymásra találást tud kialakítani. Építész kartársaink felé viszont azzal a kérésrel fordulunk, hogy használják ki az e rovat nyújtotta lehetőségeket és a városépítés prominens kérdéseiben hallassák szavukat. Tegyék ezt meg már csak azért is, mert az utólagos kritika sajnos sokat veszít értékéből, sőt annak erkölcsi alapja is kétségessé válhat, ha a bíráló nem él a számára biztosított előzetes véleménynyilvánítás lehetőségével.

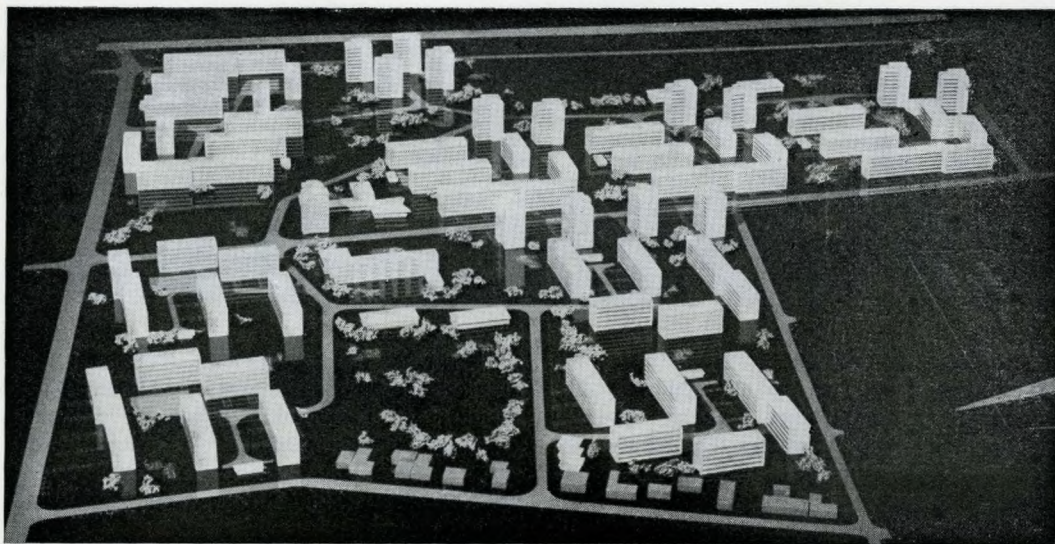
Mindezek előrebocsátása után kíséreljük meg felsorakoztatni azokat az időszerű problémákat, és feladatokat, amelyek még nem kristályosodtak ki annyira, hogy megoldásuk egyértelműen elhatározottnak volna tekinthető. Kérjük ezekhez kartársaink hozzászólását és várjuk azokat a javaslatokat, melyek — anélkül, hogy a szabadjára bocsátott fantázia felelőtlen ötletei lennének — friss, eredeti szemléletet és sok újszerű gondolatot vehetnek fel.

Említsük meg elsőnek egy napjainkban sokat és sokoldalúan vitatott problémánkat: *új, nagyobb lakótelepeink kialakításának város-szerkezeti és morfológiai megoldását*. Annak tudatában, hogy ez a kérdés nem választható el annak gazdasági, technológiai, táji és sok egyéb vonatkozásaitól, mégis szívesen hallanánk az építész társadalom véleményét, vajon a homogén és szervesen egybefonódó, egyetlen sűrűséggel beépített települési formában, vagy a tájban feloldott, bokrosított és helyenként tömör, helyenként erősen felazuló, ligetekkel átszótt települési formában látja-e a jövőben követendő utat. E két irányzat illusztrációjaképpen vessük egybe pl. a budapesti József Attila telep és a London mellett Roehampton lakótelep elrendezésének alternatíváit. Felvetődik továbbá a kérdés, mily mértékig lehet és — miután lehet — mily mértékig kell a títustervek kötelező alkalmazásával előálló egyhangúságot a többféle és határozottan különböző épületmagasságok variálásával feloldani. Végül ezzel a problémával összefüggésben vár tisztázásra az a félreértés is, amely szerint az emeletszámok növelésével, a területkihasználás előtt oly korlátlan gazdasági lehetőségek nyílnak meg, amelynek a laksűrűség-növekedés sem szabhat határt. Így pl. lakótelepen belüli szabadterület tényleges igényét és rendeltetését még ma is sokan vitatják. Éppen ezért, bár a várostervezés mutatószámai, a járulékos és kapcsolódó feladatok beruházási kerete, az építéstechnológia lehetőségei és követelményei többé-kevésbé meghatározottak, az előbb felvetett kérdések összefüggései még nagymértékben nyitottak. Nem véletlen tehát, hogy megvalósult feladatainkat éppen

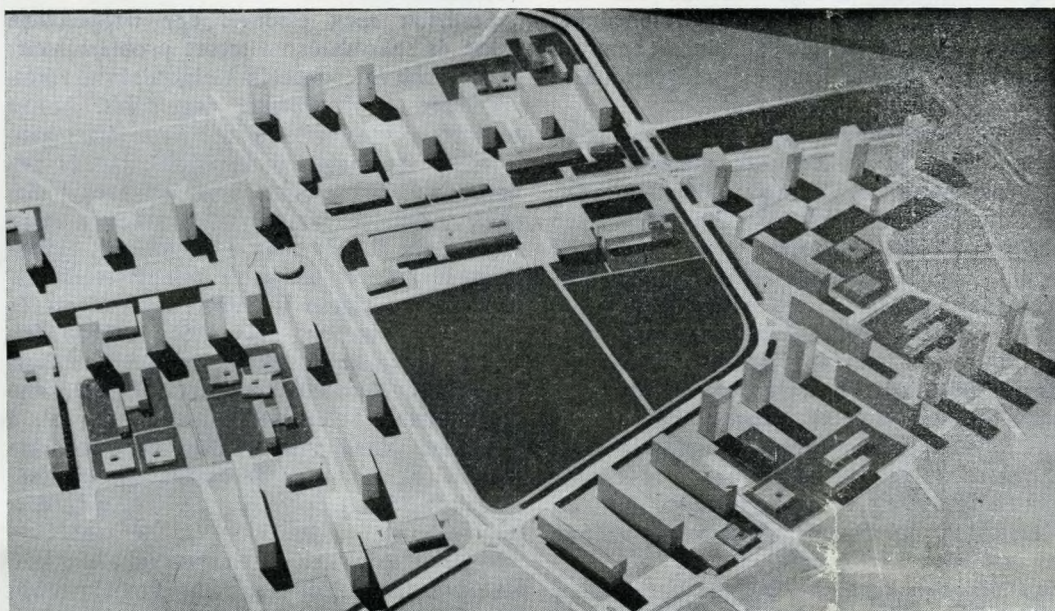

Anglia. Roehamptoni lakótelep. A feloldott rendszerű, kötetlen beépítés egyes elemei bokrosítva jelennek meg a tájban és így a terep, a növényzet és az épületek közvetlen kapcsolata funkcionálisan és vizuálisan egyaránt megvalósul.

Budapest, XVIII. ker. Lakatos utcai lakótelep részletes rendezési terve. (Brenner János. BUVÁTI)
A beépítés nem zárkózik fel mereven a telep úthálózatára, hanem öt-hat épületegységből megkomponált bokrok formájában fűződik fel arra. (Az eredeti megoldás logikus tiszta rendszere sajnos itt már nem érvényesül maradéktalanul, mert a telepen előirányzott középmagas házak számát — a lakásszám csökkentése nélkül — utóbb redukálni kellett. Így a beépítés feloldott jellege és az épületbokrok elkülönülése kissé elmosódott.)

Budapest, XI. ker. Kelenföld részletes rendezési terve. (tervező: Kiss Albert. BUVÁTI)
A már kialakult úthálózatra megkomponált beépítés változatosságát a háromféle magasságú és tömegű épület-típus ritmikus csoportosítása, valamint az így kialakult együttesek váltakozása biztosítja.

ezek vonatkozásában éri a legtöbb jogosult kritikai megállapítás. Sohasem volt ennél fogva e kérdések megvitatása oly időszerű, mint éppen ma, midőn a III. ötéves terv várostervezési előkészítéseképpen, az eddigieknél lényegesen nagyobb feladatoknak egész sora vár megoldásra.

Ugyancsak a III. ötéves terv telepítési és várostervezési előkészítésével kapcsolatban terelődik rá mindinkább a figyelem a szanálás gyakorlati kérdéseire. E feladat ugyanis ma már nem csupán városfejlesztési szempontból jelentős, de annak gazdasági, szociális és lakáspolitikai vonatkozásai sem hagyhatók figyelmen kívül. Hiszen a leromlott állagú lakóépületek egyre értelmetlenebb megterhelést jelentenek a népgazdaság számára. E városrészek túlszűfolt beépítése, valamint a lakások korszerűtlen alaprajzi rendszere pedig rövidesen még azok szerkezeti avultságánál is tarthatatlanabbá válik. A bontvaépítés ilyen körülmények között napjainkban már valóban nem csupán távlati elképzelés, hanem közvetlen megvalósítás előtt álló feladat. Ezirányú konkrét terveink viszont az illetékes szervek és a tervezők részéről már ma is szélsőségesen ellentétes bírálatot váltanak ki.

Éppen ezért aligha tekinthető eldöntött kérdésnek, merre keressük a leghelyesebb gyakorlati megoldást. Vajon a tabula rasát feltételező radikális szanálás irányában-e, vagy a gazdasági kötöttségeket mérlegelő kompromisszumok formájában? E probléma érdekes gyakorlati megvilágítását szolgálja Brenner Jánosnak a Józsefváros belső területére kidolgozott terve. Ebben, ugyanarra a területre vonatkoztatott mérőszámokkal jó összehasonlítási lehetőséget nyújt az óvatos és csupán az okvetlenül szükségesre szorító, továbbá az ésszerűen megalkuvó, végül az alapjaiban újat és valóban korszerűt alkotó három alternatív megoldás értékelésére.

Összehasonlító adatok egy belső városrész szanálásának három alternatívája esetén. (Tervező: Brenner János)

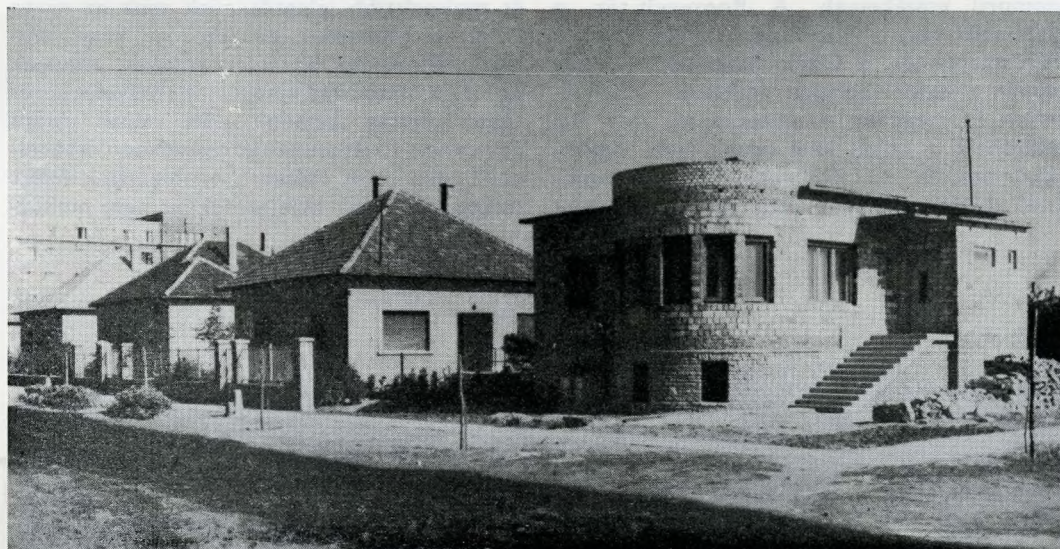
- I. Alternatíva: Hivatalosan elfogadott terv
- II. Alternatíva: Radikális bontás és újjáépítés
- III. Alternatíva: Csak a legszükségesebbre szorító bontások és megalkuvó újjáépítés.)

Kétségtelen, hogy az első módszerrel viszonylagosan nagy áldozatok árán is szükség-szerűen rögzítjük a korszerűtlen város-szerkezetet és a kialakult, de avult beépítési

	I. alternatíva	II. alternatíva	III. alternatíva
1. Fennmaradó épületek száma	215	44	375
2. Fennmaradó lakások száma	4 792	1 593	7 762
3. Bontandó lakások száma	4 174	7 373	1 204
4. Építhető lakások száma	5 881	8 400	3 150
5. Szanálási arányszám ..	71%	87%	38%
6. Az új épületek építési költsége:	880 000 000	1 260 000 000	470 000 000 Ft
A megmaradó épületek felújítási költsége	151 000 000	46 000 000	235 000 000 Ft
A bontott épületek értéke:	130 000 000	368 000 000	16 000 000 Ft
A költségek összesen:	1 161 000 000	1 674 000 000	721 000 000 Ft

rendszer. Mégis, sokan ezt tartják az egyetlen valóban járható útnak. A második eljárást követve viszont oly értékek felszámolását és végül is annyira magas szanálási arányszám kialakulását kell feltételeznünk, amely az egész akció realizálását veszélyezteti. E két szélső végtelmen szemben a hivatalosan elfogadott terv nem csupán megvalósíthatónak bizonyul, hanem egyben a városrész fellazítását is eredményezi, de ugyanakkor — bár bizonyos kompromisszum árán — a jelentősebb gazdasági értékeket szervesen beleilleszti a városrész végső és több ütemben megvalósítandó kialakításába. Igen nagy jelentősége volna tehát annak, ha építéstartársadalmunk — ismételten hangsúlyozva, hogy az irreális maximalista javaslatok kizárásával — ebben a kérdésben is hallatná a szavát. Hinnünk kell ugyanis, hogy a problémába elmélyülve és a célkitűzéseket, valamint valóban reális lehetőségeket őszintén mérlegelve, nemcsak a helyes megoldáshoz jutnánk közelebb, hanem a szemléletek vélt ellentmondásai és ezzel az egymást meg nem értés körülményei is kiküszöbölhetőek volnának.

Kétségtelenül nem kizárólag budapesti feladat, mégis napjaink gyakorlatát látva, különleges budapesti problémává válik a nagyszámú *családiház* építkezés. El kell ismernünk, hogy a lakástermelés során nem hanyagolható el az egyéni családiház építési tevékenység. Azt a tényt sem akarjuk elvitatni, hogy sokak saját háza utáni vágyának megvan a maga jogosultsága. Mégis valószerűtlen, hogy építéstartársadalmunk egyetértéssel a folyamattal, amelynek eredményeképpen Budapesten lassanként valóban megszűnik a város és falu közötti különbség, oly módon azonban, hogy fővárosunk előbb-utóbb faluvá válik. Mindenkinek egyet kell értenie tehát azzal az elgondolással, amely Budapesten az egyalakos, földszintes, sátozott, 200—300 m³-es kis házak építésének a lehetőségét a minimálisra igyekszik korlátozni, de ugyanakkor szervezett akcióba kívánja tömöríteni az építési szándékozókat és számukra mind nagyobb lehetőséget nyújt sorházak, átriumházak, valamint négy- és több-lakásos csoportos házak építésére. Mégis, ez a józan törekvés a települési adottságok, a tulajdonjogi viszo-

A családiház-építés jelentősége nem hagyható figyelmen kívül a lakástermelés szempontjából. De mindenképpen gátat kell vetni annak a folyamatnak, amely Budapesten sok száz, sőt több ezer ehhez hasonló épületet hoz létre.

nyok, sőt nemegyszer a tervezői elképzelések szemléletében is erőszakoltnak és alig megvalósíthatónak minősül. Szívesen fogadnánk tehát építész-kartársaink véleményét és hozzászólásait ehhez a kérdéshez, amelyet ezúttal ne tekintsenek országos lakásépítési feladatnak, hanem speciális fővárosi telepítéspolitikai problémának. Várjuk ehhez gyakorlati javaslataikat, tervezői támogatásukat.

Budapest fekvése, táji adottságai és építészeti értékei ezt a várost valóban a világ legszébb metropolisainak a sorába emelik. Főútvonalait, tereit járva, a város egészét, vagy annak csak egyes részeit a Gellérthegyről, a Halászbástyáról, a János-hegyről szemlélve, mindig újabb és újabb szépségeket fedezünk fel benne. És mégis, néha-néha mintha valami hiányérzetünk is lenne. Kevés a kiemelkedő motívum, hiányoljuk a várostestet tagoló, szervező, megmozgató vertikális elemeket, egy-egy itt is — ott is jelentkező nagyobb tömeget. Hiszen a Bazilika és az Országház kupolája, a néhány karcsú templomtorony szinte elvész a laposan elterülő kőrengetegben. Amit tehát eddig csupán éreztünk, azt újabban már tudatosan is megállapítjuk és ki merjük mondani, hogy a *magasházak építése* Budapesten a gazdasági és technológiai kérdés mellett ma már elsőrendű és korszerű városesztétikai követelmény is. Szükségszerűen keressük tehát ennek a problémának azt a leghelyesebb megoldását, amelynek előképe semmi esetre sem New York stalaktit-képződménye, nem Stockholm magasházainak katonás felsorakozása, de nem is Moszkva tornyainak megszerkesztett rendszere. Keresünk és mint valami olyat kívánjuk megtalálni, amely szervesen Budapest táji és városzerkezeti adottságaiból ered. Ennek a feladatnak a kielégüléséhez kérjük kartársaink segítségét. Mert meg kell találnunk a feleletet arra a kérdésre, hol és mely mennyiségben jelenjék meg, milyen jellegű és milyen léptékű legyen Budapest összvárosképének ez az új motívuma. Alapelvként csupán annyit szögezhetünk le eleve, hogy elhelyezésük ne legyen öncélú, még kevésbé esetleges és az egyes épületek ne jelentkezzenek sem a város egészének a perspektívájában, sem közvetlen környezetükben disszonáns elemekként.

Hasonlóképpen jelentős és eddigi megoldásaiban sokat bírált-kifogásolt témája városépítésünknek a *foghíjak beépítése*. Nyilvánvaló ugyanis, hogy a múltból származó hiányosságoknak éppen úgy el kell végre tűnniük Budapest városképéből, mint a háborús pusztítások még itt is — ott is fellelhető szomorú emlékeinek. A Roosevelt tér, a Martinelli tér, a Kálvin tér, a Marx tér, a Vörösmarty tér, a Clark Ádám tér — hogy csupán a legkirívóbbakat említsük — befejezetlen és megoldatlan állapota ma már alig tekinthető a távoli jövő feladatának. Ugyanakkor azonban számos bántó módon éktelenkedő tűzfal takarása nem minősül mindig

egyszerű foghíjbeépítési témának. A belsőbb városrészekben ugyanis a parkolóhelyek és a zöldfoltok hiánya ép oly mértékig ellenszól egy-egy üresen álló telek beépítésének, amint a belvárosi utcák túlterhelése sem egyeztethető össze a további tömegeket vonzó nagyobb intézmények (irodaház, áruház, színház, szálloda stb.) idetelepítésével. Esetenként kell tehát megtalálnunk annak a módját, hogy ezeket a tűzfalakat a minimális beépítéssel takarjuk. De ezzel párhuzamosan azt a követelményt is ki kell elégítenünk, hogy a létesítendő épület — az előbbiekből eredően többnyire kényszeredett beépítési módja ellenére is — feleljen meg rendeltetésének és egyben mind funkciója, mind építészeti kialakítása tekintetében illeszkedjék bele környezetébe.

A beépítés mértéke és módja, az épület rendeltetése és építészeti kialakításának megoldása természetesen csupán az egyes konkrét feladatok ismeretében és rendszerint csak az adott esetre vonatkoztatva határozható meg. Nem is az ezirányú elvek megfogalmazása a feladat, amely ezúttal kollektív munkát igényelne. Az építész-társadalom segítsége itt elsősorban abban nyilvánulhat meg, hogy tervezőink egyénileg és esetenként nem vonatkoztatják el a maguk feladatát annak környezetétől. Nyugodt lelkiismerettel tűzhetjük ezt a célt magunk elé, hiszen Farkasdy Zoltán vári foghíjbeépítései és Molnár Péter Széchenyi rakparti háza egyaránt igazolják e kívánalom reális és jogos voltát.

Az átfogó és a városépítés egészét felölelő témák között még egyről kell szólnunk. Az itt is — ott is elejtett megjegyzések és szakkörök ellentmondó megállapításai egyaránt felhívják ugyanis a figyelmet az *épületek színezésének a problémájára*. Kétségtelen, hogy ebben a kérdésben aigha lehet általános érvényű és egyértelmű szabályokat, vagy akár csak alapelveket is leszögezni. Hiszen a színek és tónusok variálása elválaszthatatlan függvénye az architektúrának, az anyagnak, a környezetnek, az objektum rendeltetésének, az épület vagy a városépítési együttes léptékének stb., stb. Mégis — anélkül, hogy ennek saját véleményünkkel elébe kívánnánk vágni — szívesen ismernénk meg kartársaink ezirányú felfogását, kritikai megállapításait és javaslatait.

Az elmondottakat egybevetve aligha lehet kétséges, mennyire értékes, sőt nélkülözhetetlen is számunkra az építész-társadalom véleménye ezekben az általános érvényű kérdésekben. De talán még ennél is fontosabbak és gyakorlatibb jelentőségűek azok az egyes konkrét feladatokra vonatkozóan kinyilvánított vélemények és reális ötletek, amelyek egyetlen összefüggő városépítési művelet keretében esetleg szemünk előtt válnak valóra és lesznek fővárosunknak maradandó értékeivé. Éppen ezért időszerű problémáink felett tartott szemlénk befejezéseként nem mellőz-

A laposan elterülő, tömören beépült város szinte sivár összképében megjelenik a kötetlenül, de ugyanakkor arányosan elosztott magasházak hálózata. Ezzel a városnak eddigi lapos, többé-kevésbé csupán kétdimenziós távlati képe plasztikus, háromdimenziós nagy-együttessé válik. Ebben azonban a kiemelkedő épületek nem nagy számuk, vagy egyedi építészeti formájuk által, hanem a horizontálisan kiterjedt városkép egészét szervező és azt vertikális irányban feloldó szerepük folytán nyernek döntő jelentőséget. Éppen ezért e probléma megoldására Budapest számára leginkább Páris szolgálhat előképpel.

Foghíjbeépítés a Várban. Uri u. 32 (Tervező: Farkasdy Zoltán)
Az épület szervesen illeszkedik a maga kialakult környezetébe. Korszerű anélkül, hogy megbontaná a Vár és az utcaképi együttes hangulatát, ugyanakkor harmonikusan alkalmazkodik a műemléki épületek léptékéhez és tömegformálásához anélkül, hogy bárkiben is az archaizálásra való törekvés érzetét keltené.

hetünk néhány olyan helyileg is meghatározott konkrét témát, amely a maga exponált voltánál fogva előbb-utóbb a közérdeklődésnek is a középpontjába kerülhet. Mint ilyen kétségtelenül a legaktuálisabbak egyike a *Népköztársaság útjának Bajcsy-Zsilinszky úti torkolata*. Az itt elvégzett bontások után ugyanis nyitott kérdésként vár feleletre, hogyan nyerjen megoldást az egykori ügyvezett „Forum“-probléma anélkül, hogy a múlt maximalista, külsőséges törekvéseit felelevenítenénk, de egyben azzal a további súlyos feltétellel is, hogy a Bazilikától délre fennálló többemeletes épületek bontásával belátható időn belül nem számolhatunk. Önként felvetődik tehát a kérdés, vajon szabad-e és egyáltalában lehet-e ezen legrepresentatívabb útvonalunk elindítását, sőt Budapestnek ezt az egyik legjelentősebb központi térformálását és forgalmi csomópont-kialakítását, ezzel a kötöttséggel véglegesként megoldani? Ha igen, akkor ezt igen nagy körültekintéssel kell előkészíteni. Ha nem, akkor hosszú időre szóló oly megoldást kell keresnünk, amely egyrészt nem vág elébe a távlati elképzeléseknek, másrészt amely „ideiglenes“ jellege ellenére is alkalmas arra, hogy ezen az exponált helyen esetleg több évtizedig fennálljon. Az egységes szakmai közvélemény kialakítása talán egyetlen városépítési feladatunk vonatkozásában sem oly nélkülözhetetlen, mint éppen ebben az esetben.

Ugyancsak több részkomponensből tevődik össze a *Kálvin-tér* egységes kialakításának a feladata. Itt elhatározott adottságként csupán a Magyar utca és a Kecskeméti utca saroktelkének a beépítési módját kell tekinteni, amely mint egyszerű tűzfaltakarás nyer megoldást. A többi foghíj beépítése, továbbá a teljes térfal magassági kiképzése és összehangolása, valamint abba esetleg valamely kiemelkedő tömeg beillesztése, végül a Baross utca áthidalása, vagy át nem hidalása épp úgy vitára érett témája a feladatnak, mint a tér forgalmi rendezésének problémája.

A két előbbi városépítési feladat mellett újabban mind halaszthatatlanabbnak minősül a *Marx tér* befejezetlen állapotának a felszámolása. Körutainknak és a Váci útnak ez a városképi és forgalmi csomópontja, valamint a Nyugati pályaudvar előtere viszont ma még nem építhető ki végleges formájában. Az itt idővel okvetlenül kialakítandó kétszintű csomópont megépítésére ugyanis csak a távolabbi jövőben kerülhet sor, a Jókai utca és a Lenin körút között fennálló kétemeletes MÁV-ház bontása pedig egyelőre nem valósítható meg. Ezért a Bajcsy Zsilinszky út és a Jókai utca közötti foghíj beépítésére az Engels téri témához hasonlóan — oly megoldást kell találnunk, amely a távlati kialakításba később szervesen beilleszthető lesz és a forgalmi rendezésnek sem képezi majd akadályát,

mégis már ma is megfelelő városképi és forgalmi megoldást nyújt. Ezenfelül azonban a létesítendő épület rendeltetését illetően is megoszlanak a vélemények a tekintetben, vajon itt szálloda, áruház, irodaház, vagy lakóház építése volna-e a legcélszerűbb? Ez utóbbi kérdéssel kapcsolatban egyébként általános érvényű problémaként vár feleletre, hogy az exponált foghíjak beépítése valóban oly sürgető követelménynek tekintendő-e, amelytől akkor sem tekinthetünk el, ha az adott helyen legcélszerűbben telepítendő intézmény megépítése ez idő szerint nem biztosítható. Illetve kérdés, vajon a funkcionálisan és városfejlesztésileg helyesnek felismert távlati cél érdekében nem kell-e akár azt is vállalnunk, hogy a jelenlegi megoldatlan állapot még huzamosabb ideig fennáll.

E sorozat utolsó témájaként kívánjuk megemlíteni a *Kossuth Lajos tér déli térfalának a kiépítését*, mint egy régóta vajúzó, de közben szerencsésen tisztuló feladatunkat. Ezen a helyen a háború előtt egységes homlokzatkialakítás volt kötelező, amelynek megfelelően a frontszakasznak mintegy fele meg is épült. Az azóta eltelt néhány évtized alatt azonban nemcsak építészeti szemléletünk változott meg, de megváltoztak feladataink, valamint az anyag-, a szerkezet-, a lépték-diktálta lehetőségek és követelmények is. A kérdést tehát ma már nem annyira abban a formában kell felvetnünk, vajon szabad-e magunkat a meglévő adottságtól függetlenülünk és a félben maradt térfalat új tömegformálással, új architektúrával befejeznünk, hanem abban a megfogalmazásban kell feltennünk, hogy ez mi módon történjék és hogy a két épületrész kapcsolata, vagy elkülönülése hogyan oldandó meg. E probléma kétségtelenül megéri a vitát és az előbbiekkal együtt ugyancsak nagymértékben igényli a legszélesebb szakkörök véleménynyilvánítását.

*

Hosszan folytathatnánk még e felsorolást. Hiszen az itt megemlített feladatok korántsem ölelik fel valamennyi aktuális problémánkat. Ezek csupán azok, amelyek megoldása előreláthatóan a legközelebbi jövőben napirendre kerül. De a Clark Ádám tér, a Moszkva tér, a Duna-partnak a Szabadság híd és a Petőfi híd közötti szakasza, különösen ezen utóbbinak a Boráros térhez való kapcsolódása és még sok egyéb hasonló probléma, mind időszerű kérdőjele várostervezésünknek. Ne zárjuk le tehát ezekkel véglegesen a vita-indító témák felsorolását. Ezért kérjük építész kartársainkat, hogy a felsorakoztatott kérdésekhez való hozzászólásaikon felül világítsanak rá mindarra a budapesti városépítési problémára, amely véleményük szerint vitára szorul vagy amelyben úgy érzik, még nem alakult ki egységes és helyes szemlélete.